

بسم الله الرحمن الرحيم

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت

(بهره‌گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه)

دانشگاه فردوسی

مشهد مقدس

۱۳۹۲ ۲۵ آذر

به مناسبت روز پژوهش

سخنران: اسفندیار عباسی

سایت اطلاع رسانی

«در خدمت اصلاح الگوی مصرف»

www.eabbassi.ir

esfandiarabbassi@gmail.com

۰۸۶ ۴۲۲۵ ۵۲۵۱

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت

(بهره‌گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه)

تولنا بود هر که دلنا بود

سخنران: اسفندیار عباسی

سایت اطلاع رسانی

«در خدمت اصلاح الگوی مصرف»

www.eabbassi.ir

esfandiarabbassi@gmail.com

۰۸۶ ۴۲۲۵ ۵۲۵۱

دغدغه های
پژوهشگر توسعه

عنوان تحقیق

زمان و مدت
تحقیق

منابع مالی

روش تحقیق

چاره جویی مخاطبین
(نزدیک شدن به یک راه حل)
مسئله شناسی
(باب. گمانه زنی ها)

طرح های
پژوهشی آینده
پژوهشی همزمان

طرح های
پژوهشی آینده
اهداف محقق

شیوه ارائه یافته ها
جمعیت و مکان
مورد تحقیق

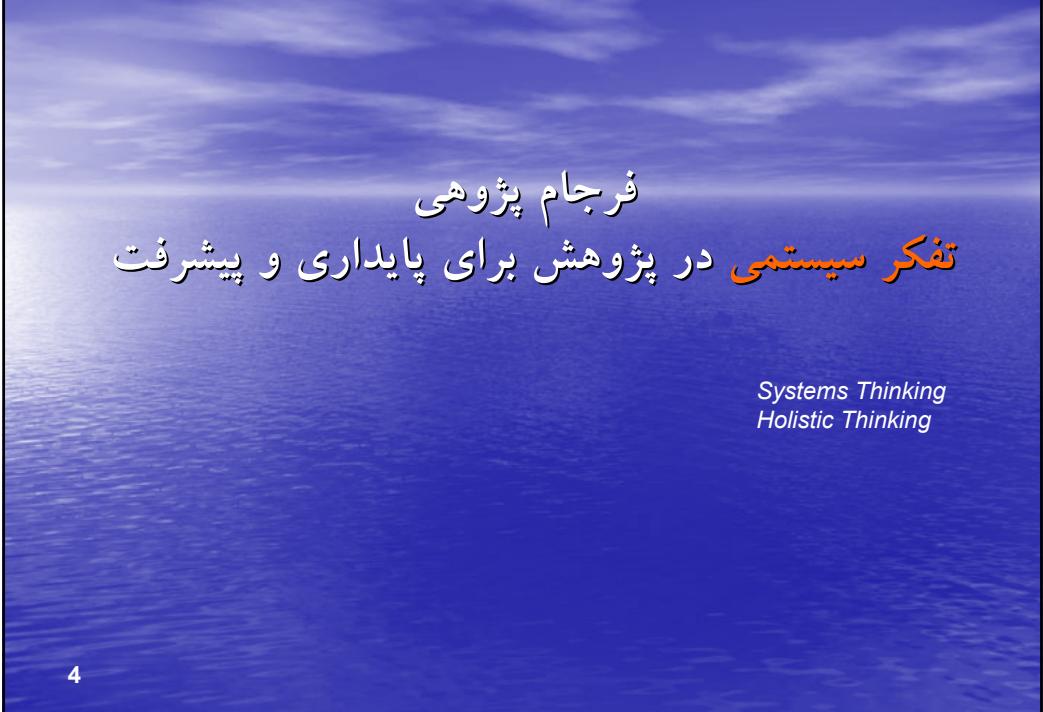
2

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی و پژوهش برای پایداری و پیشرفت

3

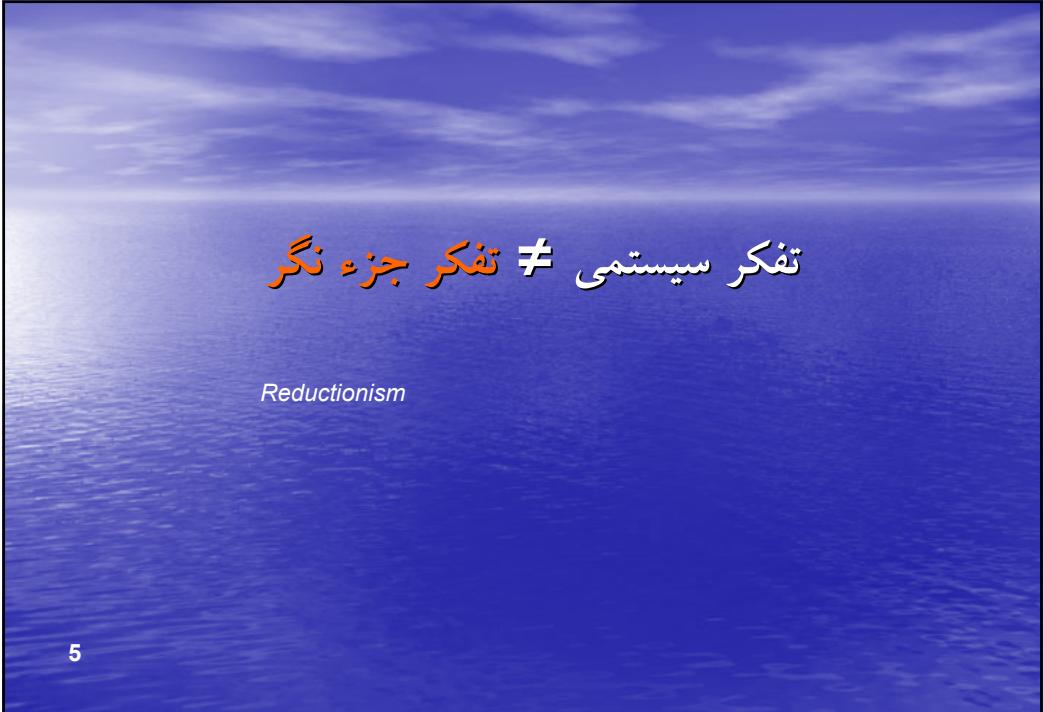
3

فرجام پژوهی
تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت

*Systems Thinking
Holistic Thinking*

4

تفکر سیستمی ≠ تفکر جزء نگر

Reductionism

5

تفکر سیستمی ≠ تفکر جزء نگر

~~مسئله~~

توجه تفکر جزء نگر به مسئله است و از شرایط مسئله ساز غافل.

6

تفکر سیستمی ≠ تفکر جزء نگر

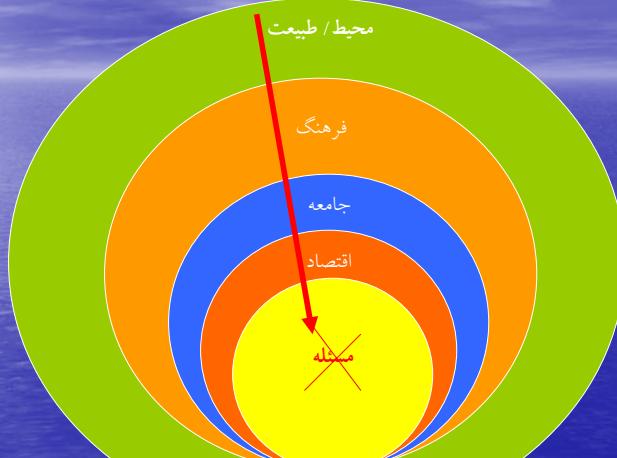
~~مسئله~~

مثال های آشنا:

- درد - دکتر - دارو ، جراحی، پیوند عضو
- آفات کشاورزی - تشخیص آفت - استفاده از سم مناسب
- سوسک خانگی - سم

7

تفکر سیستمی = تفکر کل نگر

تفکر سیستمی مسائل را ناشی از شرایط مسئله ساز می دارد و باور دارد
که رفع مسئله در گرو شناخت بهتر شرایط مسئله ساز است.

8

تفکر سیستمی = تفکر کل نگر

تفکر سیستمی
راز تاثیر بر جسته روش های بومی
در کشاورزی

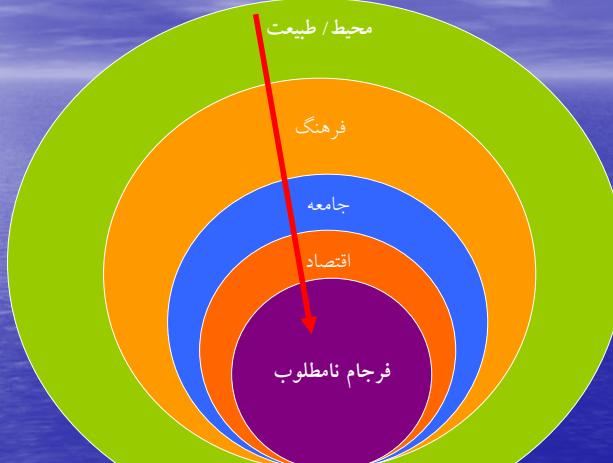
مثالی از کاربرد تفکر سیستمی

دفع پشه از جوانه های جو با استفاده
از غبار.
تمرکز بر روی نابودی
شرایط به وجود آورنده
مسئله است.

9

تفکر سیستمی = تفکر کل نگر

شرایط مستله ساز = فرجام نامطلوب

و فرجام پژوهی یعنی پژوهش پیرامون اموری که به این فرجام نامطلوب انجامیده است. 10

معیارهای تشخیص

فرجام پژوهی
تفکر سیستمی در پژوهش برای **پایداری** و **پیشرفت**
پایداری در برابر وابستگی و آسیب پذیری

- تحریم
- اوج نفت
- تغییرات آب و هوا
- بحران های اقتصادی بین المللی

اطلاعات بیشتر:

- اوج نفت www.eabbassi.ir/articlesandlinkspart2apptech_po.htm

- تغییرات آب و هوا www.eabbassi.ir/articlesandlinkspart2apptech_gw.htm

معیارهای تشخیص

فرجام پژوهی تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت

بهبود سال به سال کیفیت زندگی:

- آسایش

- سلامت (جسمانی و روانی)

- رشد فرهنگی (هنر، ادب، معرفت و عقلانیت)

12

دغدغه های پژوهشگر توسعه

عنوان تحقیق

زمان و مدت
تحقیق

منابع مالی

روش تحقیق

چاره جویی **مخاطبین**
(نژدیک شدن به یک راه حل)

مشکله شناسی
زمینه زنی^۱

شیوه ارائه یافته ها

طرح های
پژوهشی آینده

جمعیت و مکان
مورد تحقیق

طرح های
پژوهشی همزمان

اهداف محقق

13

نمونه ای از مسایل امروز توسعه:
کلان شهرهای غیر قابل زندگی

دو رویکرد پژوهشی برای رفع یک مسئله:
از تفکر جزء نگر به تفکر سیستمی و فرجام پژوهی

14

تفکر جزء نگر

~~مسئله~~

مسئله شناسی

- جمعیت زیاد
- فقدان سوخت غیر استاندارد
- وسائل نقلیه شخصی و عمومی فرسوده
- خیابان ها و کوچه های غیر استاندارد
- نبود فرهنگ استفاده درست از خودرو
- اصلاً مسئله ای وجود ندارد. این پدیده بخشی از پیشرفت جوامع است.

15

دغدغه های پژوهشگر توسعه

عنوان تحقیق

زمان و مدت
تحقیق

منابع مالی

روش تحقیق

چاره جویی **مخاطبین**
(نزدیک شدن به یک راه حل)
مسئله شناسی
(ایجاد چشم انداز زمینه)

شیوه ارائه یافته ها

جمعیت
مورد تحقیق و مکان

طرح های
پژوهشی آینده

اهداف محقق

طرح های
پژوهشی همزمان

16

تفکر جزء نگر

~~مسئله~~

مسئله شناسی

- جمعیت زیاد
- فقدان سوخت غیر استاندارد
- وسایل نقلیه شخصی و عمومی فرسوده
- خیابان ها و کوچه های غیر استاندارد
- نبود فرهنگ استفاده درست از خودرو
- اصلاً مسئله ای وجود ندارد. این پدیده بخشی از پیشرفت جوامع است.

17

دغدغه های پژوهشگر توسعه

عنوان تحقیق

زمان و مدت
تحقیق

منابع مالی

روش تحقیق

چاره جویی **مخاطبین**
(نزدیک شدن به یک راه حل)
مسئله شناسی
(باشد گمانه زنی)

شیوه ارائه یافته ها

بهمیث
مورد تحقیق و مکان

طرح های
پژوهشی آینده
اهداف محقق

طرح های
پژوهشی همزمان

18

تفکر جزء نگر

~~مسئله~~

چاره جویی

- فقدان سوخت غیر استاندارد
انواع استانداردها

تأثیر هر یک بر کیفیت هوا
مقتضیات فنی و مالی تولید هر یک در کشور

- وسایل نقلیه شخصی و عمومی فرسوده

علت عدم موفقیت طرح از رده خارج کردن فرسوده ها
اندازه گیری تاثیر اجرای ۱۰۰ درصدی طرح بر آلودگی هوا

- خیابان ها و کوچه های غیر استاندارد

شیوه انتخاب خیابان ها برای تعریض
اندازه گیری تاثیر تعریض بر سرعت ترافیک.

19

تفکر سیستمی

فرجام پژوهی

این فرجام نامطلوب است به لحاظ تعریف ما از پیشرفت:

- آسایش
- سلامت (جسمانی و روانی)
- رشد فرهنگی (هنر، ادب، معرفت و عقلانیت)

توجه: در فرجام پژوهی شناسایی مسائل مهم است. اما تفکر پژوهشگر بیشتر متوجه شرایط مستلزم ساز است. آیا بر اساس تعریف ما از پیشرفت، دو تصویر دود آلود بالا فرجامی مطلوب و عقلانی است؟ بر اساس معيارهای ما برای پایداری (اسلاید بعد)، در مورد عقلانیت و مطلوبیت فرجام دود آلود بالا می توان رای داد؟ اگر این فرجامی نامطلوب است، چه اموری ما را به این فرجام رهمنون گردیده است؟

20

تفکر سیستمی

فرجام پژوهی

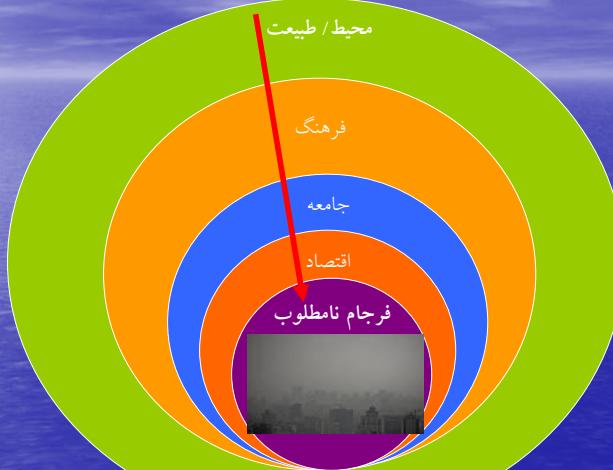
این فرجام نامطلوب است به لحاظ ملزومات پایداری:

- تحریم (وابستگی به واردات دارو، ادوات پزشکی، سوخت برتر، تکنولوژی برتر خودروسازی در این شرایط بیشتر است)
- اوج نفت (اتلاف بنزین و دیگر سوخت های فسیلی در این شرایط بیشتر است)
- تغییرات آب و هوایی (تولید کازهای گلخانه ای، تشدید خشکسالی، پدیده گرد و غبار در این شرایط بیشتر است.)

21

تفکر سیستمی

فرجام پژوهی

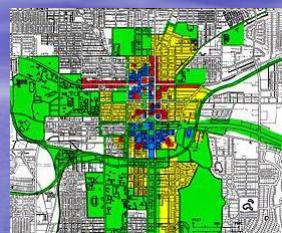

چه عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در به وجود آمدن این فرجام نامطلوب دخیل بوده است؟

22

تفکر سیستمی

فرجام پژوهی

منطقه بندی و کاربری زمین

- سیز - تفریحی
- قرمز - تجاری
- زرد - مسکونی
- آبی - اداری

رشد سرطانی شهرها

- بزرگراه ها
- دوربرگردان ها
- تعریض معابر
- پارکینگ

چه عوامل **محیطی** استفاده از خودرو را در نظر شهروندان مطلوب و الزامی کرده است؟

23

بیشتر بخواهند

حذف بزرگراه ها

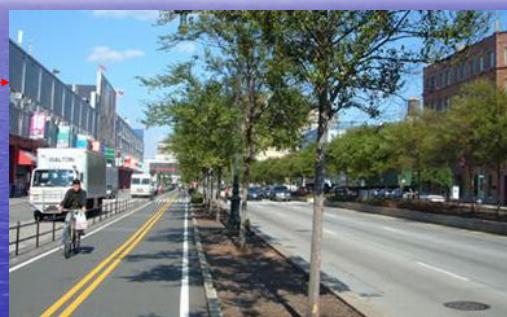
www.eabbassi.ir/articlesandlinkspart2apptech_energy_eff_transport_remvngfrwys.htm

تفکر سیستمی

طرح سوال برای نیل به سوی فرجام مطلوب

محیط

پاسخ یافت شده: توزیع عادلانه معابر

چه عوامل محیطی می تواند در به وجود آمدن فرجام مطلوب
ثمریخش باشد؟

تفکر سیستمی

طرح سوال برای نیل به سوی فرجام مطلوب

فرهنگ

جامعه

ساختن محله ها و شهرهای الگو و الهام بخش
و اطلاع رسانی در مورد آنها

چه عوامل اجتماعی و فرهنگی می تواند در به وجود آمدن فرجام
مطلوب ثمر بخش باشد؟

30

بیشتر بخوانید

The screenshot shows the homepage of carfree.com. At the top, there's a logo of a person walking and a banner with the text "Carfree.com - the web site that goes with the books. Carfree Cities and Carfree Design Manual propose a delightful solution to the vexing problem of urban automobiles." Below the banner, there are several navigation links: "Carfree Cities - The First Book", "Carfree Details", "On Cities", "Conversions", "Carfree.com", "Books", "More", "Links", "JHC", "Search", and "Send e-mail". There are also sections for "MOVING PEOPLE", "MOVING FREIGHT", "DESIGN LIBRARY", "VIDEO", "METHODS", "CARFREE PLACES", "BOOKS", and "MORE PAGES". The footer includes a copyright notice "© 1999-2003 Carfree.com Privacy policy" and flags from various countries.

ساختن محله ها و شهرهای الگو و الهام بخش و اطلاع رسانی در مورد آنها

www.carfree.com

تفکر سیستمی

اقتصاد

فرجام پژوهشی

پاسخ های یافت شده: رعایت عدالت در
هر زینه کرد اعتبارات دولتی
حمایت از زیرساخت سبز برای عابران پیاده،
دوچرخه سواری و هوای پاکیزه

**چه عوامل اقتصادی می توانند در به وجود آمدن فرجام مطلوب
ثمربخش باشد؟**

32

بیشتر بخوانید

رعایت عدالت در هزینه کرد اعتبارات دولتی
حمایت از زیرساخت سبز برای عابران پیاده، دوچرخه سواری و هوای پاکیزه

www.eabbassi.ir/articlesandlinkspart2apptech_trans.htm

تغییر شرایط مسئله ساز: تولد فرجام مطلوب در توسعه شهری 33

فرجام پژوهی در توسعه روستایی

تفکر سیستمی
برای پایداری و
پیشرفت

چرا وضعیت کنونی در روستاهای نامطلوب است؟

مسایل شناسایی شده بر اساس معیارهای پایداری و پیشرفت

هزینه بالای تولید	فقدان مسکن مناسب	جمعیت سالمند	ضعف خودکفایی و خواستگاری
بعد از مکانات آموزشی بیکاری	کمی در آمد	فقدان نیروی کار جوان	خشکسالی
بهبود سال به سال کیفیت زندگی	عدم دسترس مستقیم به بازار فروش	آسایش	- تحريم - اوج نفت - تغییرات آب و هواي - بحران های اقتصادي بین المللی

34

تفکر جزء نگر

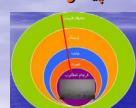
مسئله شناسی در توسعه روستایی

توجه: از دیدگاه جزء نگر، طرح مسئله در واقع ارائه راه حل بدون انجام پژوهش است.

35

تفکر سیستمی
برای پایداری و
پیشرفت

فرجام پژوهی در توسعه روستایی

(بهره گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه روستایی)

زمینه های پژوهشی

- چه عوامل محیطی/طبیعی موجب بروز فرجام نامطلوب در روستا شده است؟
 - چه عوامل فرهنگی موجب بروز فرجام نامطلوب در روستا شده است؟
 - چه عوامل اجتماعی موجب بروز فرجام نامطلوب در روستا شده است؟
 - چه عوامل اقتصادی موجب بروز فرجام نامطلوب در روستا شده است؟
-
- چه عوامل محیطی/طبیعی می تواند در به وجود آمدن فرجام مطلوب مؤثر افتد؟
 - چه عوامل فرهنگی می تواند در به وجود آمدن فرجام مطلوب مؤثر افتد؟
 - چه عوامل اجتماعی می تواند در به وجود آمدن فرجام مطلوب مؤثر افتد؟
 - چه عوامل اقتصادی می تواند در به وجود آمدن فرجام مطلوب مؤثر افتد؟

36

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت
(پهنه‌گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه)

تریب

۱. سخنرانی
۲. اظهار نظر و پرسش
۳. ارزشیابی (فرم)

همزمان: فرم تماس

سخنران: اسفندیار عباسی
سایت اطلاع رسانی
«در خدمت اصلاح الگوی مصرف»
www.eabbassi.ir
esfandiarabbassi@gmail.com
۰۸۶ ۴۲۵ ۵۱۵۱

روستای سالم قرن ۲۱: از آسیب پذیری به خودکفایی و خوداتکایی
راهنمای توسعه محلی در اقتصاد مقاومتی

www.eabbassi.ir/guide_rural_intro.htm

روستای سالم قرن ۲۱

(۱) آیا دستیابی به روستاهای خودکفا و خوداتکایی در سطح ملی
می‌دانید؟ بله یا خیر؟ لطفاً توضیح دهید.

(۲) در دنیای معاصر، برنامه ریزی بخشی از زندگی افراد، خانواده‌ها، شهرها و کشورها بوده است؟ به نظر شما شهروندان روستانیین کشور چگونه می‌توانند به توانایی بیشتر در برنامه ریزی محلی دست یابند؟

(۳) آیا پیشنه علمی/تجربی روستاهای می‌تواند نقشی در پیشرفت جامعه در سطح محلی و ملی در قرن ۲۱
داشته باشد؟ بله یا خیر؟ لطفاً توضیح دهید.

(۴) آیا بر اساس آینده در «روستای سالم قرن ۲۱: از آسیب پذیری به خودکفایی و خوداتکایی» خواندید،
ایجاد روستاهای سالم در ایران را ممکن و مطلوب می‌دانید؟ بله یا خیر؟ لطفاً توضیح دهید.

(۵) بسیاری از روستاهای سالم دنیا با مشارکت مستقیم دانش آموختگان موسسات آموزش عالی در رشته های مختلف به ثمر رسیده‌اند. آیا شخصاً علاقه‌ای به زندگی در یک روستا برای مشارکت با اهالی به منظور احیای آن با استفاده از دانش بومی، علم روز و فناوری مناسب دارید؟ لطفاً توضیح دهید.

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت
(بهره‌گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه)

ترتیب

۱. سخنرانی
۲. اظهار نظر و پرسش
۳. ارزشیابی (فرم)

همزمان: فرم تماس

سخنران: اسفندیار عباسی
سایت اطلاع رسانی
«در خدمت اصلاح الگوی مصرف»
www.eabbassi.ir
esfandiarabbassi@gmail.com
۰۸۶ ۴۲۵ ۵۲۵۱

فرجام پژوهی

تفکر سیستمی در پژوهش برای پایداری و پیشرفت
(بهره‌گیری از بصیرت در برنامه ریزی و سیاستگذاری توسعه)

پایان

سخنران: اسفندیار عباسی
سایت اطلاع رسانی
«در خدمت اصلاح الگوی مصرف»
www.eabbassi.ir
esfandiarabbassi@gmail.com
۰۸۶ ۴۲۵ ۵۲۵۱